

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 167/2021 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):

- hallitusneuvos Timo Meling, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Elisabeth Heinonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Eero Janhonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Susanna Rahkonen, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Joni Rehunen, sosiaali- ja terveysministeriö
- juristi Antti Ristimäki, Kansaneläkelaitos
- ekonomisti Heikki Taulu, Akava ry
- erityisasiantuntija Päivi Kiiskinen, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- koulutus- ja työvoimapolitiittinen asiantuntija Mikko Laakkonen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- toiminnanjohtaja Jukka Haapakoski, Työttömien Keskusjärjestö ry
- toiminnanjohtaja Aki Villman, Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- asiantuntija Anna Metteri, Tampereen yliopisto
- Suomen Kuntaliitto
- Tampereen kaupunki
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- STTK ry
- Suomen Yrittäjät ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

Valiokunnan lausunto StVL 18/2021 vp

- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Esityksen tavoitteet

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää kannatettavana esityksen tavoitetta uudistaa työttömien työnhakijoiden palveluja siten, että työnhakijalle tarjotaan nykyistä enemmän yksilöllistä tukea työnhakuun ja työllistymiseen. Uudistus lisää työnhakijan itsenäistä vastuuta hakea työmahdollisuuksia, mutta samalla työnhakijan velvoitteiden laiminlyönnistä johtuvien korvauksettomien määräaikojen kestoja porrastetaan ja muutetaan nykyistä kohtuullisemmiksi niin, että työnhakijoiden oikeudet ja velvollisuudet ovat paremmin tasapainossa.

Esityksen mukaan uudistus vahvistaa työllisyyttä arviolta noin 9 500—10 000 työllisellä. Työllisyysvaikutusten arvioidaan syntyvän täysimääräisesti vuodesta 2025 alkaen. Lisäksi työ- ja elinkeinotoimistojen ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana olevien kuntien työvoimapalveluja hoitavan henkilöstön määrä lisääntyy noin 1 200 henkilötyövuodella. Valiokunta korostaa, että työntekijämäärän lisäämisen ohella on panostettava henkilöstön koulutukseen, osaamisen kehittämiseen ja työnohjaukseen, jotta esityksen tavoitteet työnhakijaa tukevasta yksilöllisestä palvelusta ja työllisyyden lisäämisestä toteutuvat.

Esityksen mukaan uudistuksesta seuraava työllisyyden kasvu vähentää julkisen talouden menoja pitkällä aikavälillä arviolta noin 230 miljoonalla eurolla vuodessa. Kun otetaan huomioon resursien lisäämisestä aiheutuvat ja työttömyysturvaseuraamuksiin liittyvät julkisen talouden menot lisäävät sekä asumis- ja toimeentulotukimenoja vähentävät vaikutukset, muutokset vähentävät julkisen talouden menoja yhteensä noin 140 miljoonalla eurolla vuodessa.

Työnhakijan velvollisuudet

Valiokunta pitää hyvänä, että työllistymisen tukemiseksi työnhakijan työttömyyden alkuvaiheen palveluprosessia esitetään muutettavaksi nykyistä tiiviimmäksi. Ehdotuksen mukaan työnhakijan tilanteen kartoittamiseksi ja henkilökohtaisen työllistymissuunnitelman laatimiseksi järjestetään alkuhaastattelu jo viiden arkipäivän kuluessa työttömyyden alkamisesta. Valiokunta pitää tärkeänä, että työnhaun lisäksi suunnitelmassa sovitaan tarvittaessa myös muista osaamisesta, työmarkkina-avalmiuksista ja toimintakykyä parantavista palveluista tai työkyvyn tai terveydentilan selvittämiseen liittyvistä toimista. Alkuhaastattelun jälkeen työnhakija tapaa virkailijan kahden viikon välein ensimmäisen kolmen kuukauden ajan. Nykyisten kolmen kuukauden välein järjestettävien työnhakijan haastattelujen lisäksi työnhakijalle järjestetään puolen vuoden välein kuukauden kestävä tiiviimpi palvelujakso, jonka aikana järjestetään kaksi tapaamista.

Palveluprosessia koskevat säännökset sisältävät lukuisia poikkeuksia, joilla pyritään ottamaan huomioon eri työntekijäryhmien erityispiirteet. Palveluprosessi on erilainen pitkäkestoisessa koulutuksessa oleville, osa-aikatyötä tekeville ja lomautetuille. Esityksen mukaan esimerkiksi yli neljä tuntia viikossa osa-aikaista työtä tekeville ei järjestetä täydentäviä työnhakukeskusteluja, vaan työnhakukeskustelu järjestetään kolmen kuukauden välein. Valiokunta kiinnittää huomiota

Valiokunnan lausunto StVL 18/2021 vp

siihen, että osa-aikatyötä tekeväksi ei katsota sellaista vaihtelevaa työaikaa tekevää työnhakijaa, jonka sopimuksen mukainen vähimmäistyöaika on alle neljä tuntia. Tällaisia työnhakijoita ovat myös niin sanotulla nollasopimuksella työtä tekevät, joilla voi kuitenkin käytännössä olla useita työtunteja. Valiokunta pitää tärkeänä, että tällaisissakin tilanteissa työnhakukeskustelut järjestetään joustavasti työnhakijan aikataulujen mukaisesti niin, etteivät tapaamiset estä tai haittaa työntekoa.

Työttömyysetuuden saamiseksi työnhakijan on esityksen mukaan haettava työnhakusuunnitelmassa sovittu määrä työmahdollisuuksia. Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta pitää esitettyä täyttää työnhakuvaatimusta eli neljän työpaikan hakemista kuukaudessa kohtuullisena vaatimuksena työnhakijoille, joilla ei ole esimerkiksi terveydellisiä rajoitteita. Valiokunta pitää tärkeänä, että määrällistä työnhakuvelvollisuutta esityksen mukaisesti alennetaan yksilöllisten syiden takia, jos työ- ja elinkeinotoimisto tai työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana oleva kunta arvioi, ettei neljän työmahdollisuuden hakeminen tarkastelujakson aikana ole mahdollista. Esityksen mukaan arvioinnissa huomioon otettavia seikkoja ovat henkilön työkokemus, koulutus, muu osaaminen, työkyky sekä mahdollinen ammattitaitosuoja suhteutettuna vallitsevaan työmarkkinatilanteeseen. Valiokunta kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että esityksen perusteella jää epäselväksi, milloin ja miten työnhakuvelvollisuudesta voidaan poiketa, koska työnhakuvelvollisuuden alentamisen perusteista säädetään valtioneuvoston asetuksella eikä esityksessä ole kuvattu asetuksen sisältöä.

Esityksen mukaan määrällinen työnhakuvelvoite jätetään asettamatta työnhakijoille, joiden työttömyys on pitkittynyt ja joilla on tarvetta sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluille. Lisäksi edellytetään, että henkilön tilanne on tosiasiallisesti sellainen, ettei työmarkkinoille suuntautuminen ole ajankohtaista. Nämä työnhakijat ohjataan työ- ja elinkeinotoimiston, kunnan ja Kansaneläkelaitoksen monialaiseen yhteispalveluun. Valiokunta pitää tärkeänä, että työnhakijan työkyvyn puutteet ja kuntoutus- ja palvelutarpeet tunnistetaan ja työnhakijoilla on tosiasiallinen mahdollisuus päästä esimerkiksi työkykyä selvittäviin tutkimuksiin. Tämä voi osaltaan tukea työnhakijoiden ohjautumista heille sopivien palvelujen ja ensisijaisten etuuksien piiriin sekä ehkäistä asiakkaan ajautumista esimerkiksi pitkäaikaisesti toimeentulotuen varaan.

Valiokunta kiinnittää erityisesti huomiota työkyvyttömyiden ja osatyökyvyttömyiden työnhakuvelvollisuuden asettamiseen. Esityksen mukaan työnhakuvelvollisuus asetetaan jäljellä olevan työkyvyn mukaisesti eli osatyökyvyttömyyden tulee hakea työkykynsä mukaisia työmahdollisuuksia ja kokonaan työkyvyttömälle henkilölle jätetään työnhakuvelvollisuus asettamatta. Esityksen mukaan ratkaisu tehdään luotettavan lääketieteellisen selvityksen pohjalta ja lisäksi edellytetään, että henkilö on tarvittaessa hakenut työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa etuutta ja noudattanut työllistymissuunnitelmaansa, jos siinä on sovittu hakeutumisesta kuntouttaviin palveluihin. Toisaalta esityksen perusteluissa todetaan, että työnhakuvelvollisuuden asettamatta jättäminen perustuu aina kokonaisarvioon, jossa otetaan huomioon myös mahdolliset työkyvyttömyyden perusteella maksettavaan etuuteen liittyvät etuusoikeuden hylkäävät lainvoimaiset päätökset. Arvio tehdään kuitenkin aina työnhakuun ja työllistymiseen liittyvistä lähtökohdista.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta korostaa lääketieteellisen selvityksen merkitystä työnhakijan työkyvyn kokonaisarviossa. Säännösten toimeenpanossa on lisäksi otettava huomioon, että vaikka työttömyysetuutta ei ole tarkoitettu työkyvyttömyyden aikaisen toimeentulon turvaamiseen, työt-

Valiokunnan lausunto StVL 18/2021 vp

työmyysturva on ensisijainen toimeentuloturva niille henkilöille, jotka ovat saaneet enimmäisajan sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista päivärahaa ja joiden työkyvyttömyyseläkehakemus on vireillä tai hylätty. Työkyvyttömyysetuusoikeuden hylkäävästä lainvoimaisesta päätöksestä huolimatta työnhakija voi olla tosiasiallisesti työkyvytön niihin työtehtäviin, joita työmarkkinoilla on tarjolla. On myös huomattava, että osa hylkäävän työkyvyttömyyseläkepäätöksen saaneista saa myöhemmin myönteisen työkyvyttömyyseläkepäätöksen. Valiokunta pitää välttämättömänä, että palvelujärjestelmän ja sosiaaliturvan uudistamisessa kiinnitetään erityistä huomiota työkyvyttömiä, osatyökykyisiä ja vaikeasti työllistyvien henkilöiden palvelujen kehittämiseen ja heidän tarpeitaan vastaavan toimeentuloturvajärjestelmän rakentamiseen.

Valiokunta pitää hyvänä, että työnhakumallia koskevassa sääntelyssä on otettu huomioon työnhakijoiden erilaiset tilanteet, mutta toteaa, että lukuisat poikkeukset lisäävät mallin monimutkaisuutta työnhakijan näkökulmasta. Työnhakijan työnhakuvelvollisuus voi myös vaihdella työhaun aikana esimerkiksi osa-aikatyön alkamisen ja päättymisen myötä tai sen mukaan, osallistuu ko työnhakija työllistymistä edistäviin palveluihin. Valiokunta korostaa, että mallin toimeenpanossa tulee varmistaa, etteivät erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat työnhakijat, kuten esimerkiksi nuoret henkilöt tai työ- ja toimintakyvyltään rajoittuneet henkilöt, jää työttömyysturvan ulkopuolelle lisääntyneiden velvoitteiden tai järjestelmän monimutkaisuuden vuoksi. Tämän esittämiseksi sääntelyn toimeenpanossa tulee erityisesti huolehtia siitä, että työnhakija ymmärtää velvoitteensa ja niiden laiminlyönnistä mahdollisesti seuraavat vaikutukset työttömyysetuuden myöntämiseen, mikä edellyttää selkeää tiedottamista velvoitteista yleisesti sekä henkilökohtaisesti esimerkiksi haastattelujen yhteydessä.

Seuraamusjärjestelmän muutokset

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää hyvänä, että osana uudistusta korvauksettomien määräaika-ajan eli niin sanottujen karenssien kestoja porrastetaan ja muutetaan nykyistä kohtuullisemmaksi. Työstä eroamisen ja varmasta työpaikasta kieltäytymisen perusteella asetettavia karensseja lyhennetään nykyisestä 90 tai 60 päivästä 45 päivään. Lisäksi työstä kieltäytymistä koskevan säännöksen soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi niin, että seuraamus työstä kieltäytymisestä asetetaan jatkossa vain niissä tilanteissa, joissa työnhakijalla on ollut varma työllistymisen mahdollisuus. Työnhakijalla on esityksen mukaan tietyin edellytyksin oikeus kieltäytyä myös provisio-palkkaisesta työstä ilman seuraamuksia. Työhaun laiminlyöntiin ja palveluihin osallistumiseen liittyviä karensseja esitetään porrastettavaksi niin, että ensimmäisestä laiminlyönnistä työnhakijalle annetaan muistutus ja laiminlyönnin toistuessa työnhakija menettää työttömyysturva-oikeuden ensin 5 päivästä, sitten 10 päivästä ja sen jälkeen toistaiseksi, kunnes 12 viikon työssäolovelvoite on täyttynyt.

Valiokunta pitää seuraamusjärjestelmän porrastamista ja muistutusmenettelyä kannatettavana uudistuksena ottaen huomioon työnhakijan velvoitteita ja työttömyysturvaa koskevan sääntelyn monimutkaisuus työnhakijan näkökulmasta. Muistutuksen tarkoituksena on esityksen mukaan varmistua siitä, että työnhakija tietää, kuinka hänen tulee toimia työhaussa ja mitä työttömyysetuuden saaminen häneltä edellyttää sekä ehkäistä tahattomista erehdyksistä seuraavia työttömyysetuuksien menetyksiä. Valiokunta pitää hyvänä, että työttömälle annetaan mahdollisuus korjata virheellistä ja usein tahatonta toimintaansa ja seuraamukset tiukkenevat vasta moitittavan

Valiokunnan lausunto StVL 18/2021 vp

menettelyn toistuessa. Tämä lisää kokemusta järjestelmän oikeudenmukaisuudesta ja voi yhdistettynä yksilölliseen työhaun tukeen lisätä järjestelmän kannustavuutta.

Valiokunta kiinnittää kuitenkin työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan huomiota muistutuksen luonteeseen osana seuraamusjärjestelmää. Vaikka esityksessä kuvataan muistutusta osana työhaun ja palvelujen osallistumisen laiminlyöntiin liittyvien työttömyysturvaseuraamusten porrastamista, muistutus on luonteeltaan neuvontaa eikä muistutuksen antamisella tai antamatta jättämisellä ole merkitystä arvioitaessa työnhakijan menettelyn työvoimapoliittista moitittavuutta työttömyysturvalain (1224/2002) 2 a luvun 9 ja 10 §:n perusteella. Näin ollen työnhakijalle voidaan asettaa korvaukseton määräaika laiminlyönnistä, vaikka hänelle ei ole aikaisemmin annettu asiasta muistutusta. Tässä tilanteessa työttömyysetuuden hakija ei ole saanut tietoonsa, että jokin aikaisempi tapahtuma on arvioitu moitittavaksi eikä hän ole saanut mahdollisuutta korjata menettelyään. Muistutuksen antamiseen ei voi myöskään vaatia oikaisua eikä siitä anneta valituskeinoista päätöstä. Valiokunta pitää tärkeänä, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta tarkastelee muistutuksen merkitystä osana seuraamusjärjestelmää myös työttömyysetuuksien saajien oikeudenmukaisen ja yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta.

Vaikutukset muuhun etuus- ja palvelujärjestelmään

Esitetyt muutokset lisäävät työttömyysturvan menoja noin 33,4 miljoonalla eurolla. Työttömyysturvaan liittyvien muutosten johdosta asumistuen menot kuitenkin laskevat vuositasolla noin 2,4 miljoonalla eurolla ja toimeentulotuen menot noin 7,3 miljoonalla eurolla. Valiokunta pitää sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisuuden ja kannustavuuden kannalta tarkoituksenmukaisena, että yksilöllistä tukea lisäämällä, seuraamusjärjestelmää kohtuullistamalla sekä ensisijaisten etuuksien ja palvelujen piiriin ohjaamalla vähennetään viimesijaisen toimeentulotuen tarvetta.

Esitettyjen muutosten tavoitteena on osaltaan tehostaa työnhakijoiden tuen tarpeiden tunnistamista ja ohjaamista palvelutarpeen mukaisiin palveluihin, mikä voi näkyä esimerkiksi aikuissosiaalityön palvelujen, mielenterveys-, päihde- ja kuntoutuspalvelujen, Kansaneläkelaitoksen kuntoutuspalvelujen ja kuntoutusrahan sekä muiden palvelujen kysynnässä. Näiden palveluiden kysynnän kasvun vaikutusta ei ole otettu huomioon esityksessä, koska palvelujen kysynnän lisäämistä ei ole tällä hetkellä mahdollista arvioida luotettavasti tietopohjan puutteellisuuden vuoksi. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että seurantavälineitä työhaun yhteydessä esille tulevan palvelutarpeen ja palvelujen kysynnän arvioimiseksi kehitetään.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto StVL 18/2021 vp

Helsingissä 11.11.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Kim Berg sd
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Merja Kyllönen vas
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Heidi Viljanen sd
jäsen Sofia Virta vihr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen

Valiokunnan lausunto StVL 18/2021 vp
Eriävä mielipide /ps

Eriävä mielipide

Perustelut

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää tärkeänä, että hallitus ryhtyy aktiivisiin toimenpiteisiin työllisyyden vahvistamiseksi ja työttömyyden vähentämiseksi. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä suhtautuu kuitenkin valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden näkemysten perusteella epäilevästi siihen, onko hallituksen esittämällä mallilla edellytyksiä saavuttaa sille esitettyjä tavoitteita.

Mallin keskiössä on työnhakijoiden tapaaminen merkittävästi nykyistä useammin sekä työvoimapalveluiden resurssien vahvistaminen. Mallin laskettu hyötysuhde on kuitenkin huono: työ- ja elinkeinotoimistojen ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana olevien kuntien työvoimapalveluja hoitavan henkilöstön määrää lisätään noin 1 200 henkilötyövuodella, mutta malli laskennallisesti vahvistaa työllisyyttä arviolta vain noin 9 500—10 000 työllisellä. Mallilla saavutettavan työllisyyden kasvun on arvioitu vähentävän julkisen talouden menoja pitkällä aikavälillä arviolta noin 230 miljoonalla eurolla vuodessa; resurssien lisäyksestä johtuvat kustannukset huomioiden nettovaikutus on kuitenkin vain noin 140 miljoonaa euroa. 90 miljoonan euron välitörmästä menolisäyksestä johtuen laskennallinen meno yhtä saavutettua työpaikkaa kohden on siis noin 9 000 euroa siinäkin tapauksessa, että esitettyihin tavoitteisiin päästään.

Valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat nostaneet esiin mallissa lukuisia merkittäviä ongelmia. Keskeisimpänä on järjestelmän kaavamaisuus ja se, että työvoimapalveluille ei jätetä riittävää harkintavaltaa ja liikkumavaraa, vaan niiden pitää järjestää kaavamaisesti maksimaalinen määrä haastatteluja riippumatta siitä, millaiset työllistymisedellytykset kullakin työnhakijalla on. Tämä johtaa valiokunnan saaman selvityksen mukaan resurssien tehottomaan käyttöön. Sääntely on monin tavoin sekavaa työnhakijan näkökulmasta, ja erityisesti ehdotus työnhakuvelvollisuudesta on kokonaisuudessaan työttömän työnhakijan kannalta sekava ja vaikeaselkoinen. Malli ei huomioi riittävästi osatyökykyisiä, työkyvyttömiä, osa-aikatyötä tekeviä, koulutukseen osallistuvia tai sellaisia työnhakijoita, joissa yhdistyy useampi näistä seikoista. Muistutusten asema jää työnhakijan oikeusturvan kannalta kyseenalaiseksi, ja asianmukainen muutoksenhakumahdollisuus työllistymissuunnitelmaan ei toteudu.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää alkuhaastatteluja tarpeellisina, mutta toteaa, että kaavamaiset tapaamiset kahden viikon välein itsetarkoituksena ovat turhia niiden työnhakijoiden osalta, joiden työllistymismahdollisuudet ovat muutenkin hyvät, ja resurssien kaavamainen käyttö tältä osin heikentää niiden työnhakijoiden, jotka ovat erityisesti tuen tarpeessa, mahdollisuuksia saada tarvitsemaansa tukea työvoimapalveluiden henkilöstön ajanpuutteen vuoksi. Valiokunta katsoo, että työvoimapalveluiden järjestämisestä vastaavilla tahoilla tulisi olla esitettyä merkittävästi suuremmat mahdollisuudet kohdentaa resursseja sinne, missä näkee niiden käytöstä olevan eniten hyötyä. Koulutuksessa olevien työnhakijoiden osalta tärkeintä tulisi olla, että henkilö saa suorittaa koulutuksensa rauhassa loppuun eikä esimerkiksi koulutuksen osana työharjoittelua tekevää henkilöä ole tarkoituksenmukaista pakottaa työnhakuun. Ennakoimattomasti sijoittuvat työntekijänsot voivat aiheuttaa opintojen viivästymistä ja oppimisen laadullista vaikeutumista.

Valiokunnan lausunto StVL 18/2021 vp
Eriävä mielipide /ps

Pahimmillaan opintojen katkonaisuudesta voi seurata opintojen keskeytyminen, mikä on koulutuspoliittisten resurssienkin näkökulmasta epätarkoituksenmukainen lopputulos.

Toistaiseksi voimassa olevassa osa-aikaisessa työsuhteessa olevaa tai etenkään osa-aikaisesti lomautettua ei tulisi velvoittaa ottamaan vastaan sellaista kokoaikaista työtä, jonka jatkuvuus on epävarmaa tai joka ei vastaa hänen koulutustaan. Ns. nollatuntisopimuksella tehtävää työtä, jossa henkilö kuitenkin käytännössä tekee paljonkin tunteja, ei ole mallissa asianmukaisesti huomioitu, vaan tällaisia henkilöitä haastatellaan vastaavalla tavoin kuin työttömiä. Vastaavasti kuntoutuksessa olevien tai osatyökykyisten tosiasialliset mahdollisuudet työllistymiseen tai edes mallin edellyttämään työnhakuun voivat olla vähäiset. Malli ei myöskään huomioi esimerkiksi toiselta asteelta valmistuvia opiskelijoita, jotka jatkavat kolmannelle asteelle ja joiden haastatteluja ennen opiskelupaikan varmistumista ja opintojen alkua on perusteltua pitää resurssien haaskauksena.

Asiantuntijakuulemisissa on peräänkuulutettu TE-palveluiden järjestäjille laajempaa vapautta valita palveluiden tuottamistapa ja mahdollistaa myös ostopalveluiden käyttö, jolloin oman tuotannon henkilöstölisäystarve olisi vähäisempi. Kunnille mallin käytöstä aiheutuvat kustannukset tulisi korvata täysimääräisenä ja huomioida se, että esimerkiksi kuntoutuspalveluihin aiheutuu mallin seurauksena todennäköisesti lisäresurssien tarvetta. Ylipäänsä mallin resursointi on riittämätön: TE-toimistojen resursointi on lähes kaksinkertainen muissa Pohjoismaissa keskimäärin. Hallitus on sitoutunut lisäämään TE-toimistojen resursseja vuoden 2020 talousarvioesityksessä 20 miljoonaa euroa ja pohjoismaisessa työvoimapalvelumallissa 70 miljoonaa euroa. Pohjoismaiden taso edellyttäisi vielä noin 200 miljoonan euron lisäpanostuksia.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaisesti mallin kaavamaisuuteen keskeisenä osana liittyvät määräajat ovat liian lyhyitä ja epärealistisia: lakiuudistuksessa esitetään alkukartoituksen määräajaksi viisi päivää. Tämän toteuttaminen on vieraskielisillä ja kotoutumisaikaisilla asiakkailla lähes mahdotonta, sillä EU:n ulkopuolelta tulevilta asiakkailta tarvitaan erillinen TE-toimiston lausunto ennen alkukartoitusta. Tämän lisäksi tulkkauspalveluita on tarpeen käyttää asiakaspalvelutilanteissa ja tämä osaltaan pitkittää palveluprosessia. Esimerkiksi työnhaun alkaessa alkuhaastatteluun tulee tilata tulkki, jota voidaan joutua odottamaan jopa pari viikkoa. Viiden päivän määräaikaa voidaan pitää myös muiden asiakasryhmien osalta mahdottomana suhteessa toiminnan resursointiin. Asiakasta velvoittavasta käyntiasioinnista voidaan informoida asiakasta vain kirjepostia käyttämällä. Uudistus ei huomioi postinkululle tarvittavaa aikaa. Käytännössä aikavarauksia ei saada sovittua lain edellyttämissä aikarajoissa. Lisäksi tulkkauspalveluiden lisääntyneestä käyttötarpeesta aiheutuvia kustannuksia ei ole arvioitu.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä kiinnittää huomiota siihen, että asiantuntija-arvioiden mukaan malli voi jopa kääntyä itseään vastaan. Hallituksen esitysluonnoksen työnhakuvelvoite on mittava, ja sen toteuttaminen vaatii työnhakijalta paljon ylimääräistäkin paikkojen hakemista, mahdollisesti jopa koulutustaan tai osaamistaan vastaamattomiin tehtäviin. Lähtökohtaisesti, kun mitataan määrää eikä laatua, syntyy työmarkkinoille tilanne, jossa yrityksiin ja työnantajille tulee paljon hakemuksia myös henkilöiltä, joilla ei ole riittävää osaamista tai motivaatiota tehtävien vastaanottamiseen. Lisäksi työnhaun seuraaminen lisää viranomaistyötä ja on lähes mahdoton toteuttaa, sillä esimerkiksi työnantajalla ei ole velvollisuutta välittää hakijatietoa TE-viranomaisel-

Valiokunnan lausunto StVL 18/2021 vp
Eriävä mielipide /ps

le. Muutoksella voi olla merkittäviä vaikutuksia TE-palvelujen maineeseen, ja tämä voi jopa vaikeuttaa työnhakijoiden työllistymistä TE-palveluiden kautta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 11.11.2021

Arja Juvonen ps
Minna Reijonen ps